Sfântul ierarh Teofan Zăvorâtul - Cercetarea de sine (epistolă către toţi creştinii ortodocşi)

Sfântul Teofan Zăvorâtul - Răspunsuri la întrebări ale intelectualilor 1:

https://www.academia.edu/44974818/Sf%C3%A2ntul_Teofan_Z%C4%83vor%C3%A2tul_R%C4%83spunsuri_la_%C3%AEntreb%C4%83ri_ale_intelectualilor_1

https://archive.org/details/raspunsuri-catre-intelectuali

https://www2.slideshare.net/steaemy1/raspunsuri-catre-intelectuali

***

Nu o dată am înfăţişat atenţiei ortodocşilor adevărul simplu potrivit căruia în creştinism esenţa faptelor stă în aşezarea inimii - în dispoziţiile lăuntrice, altfel spus în lucrarea noastră lăuntrică; dar încă nu am încercat până acum să intru împreună cu voi înăuntrul vostru, să supun cercetării tot ce se întâmplă acolo, ca fiecare să se deprindă astfel a deo-sebi binele de rău înăuntrul său şi să ia măsurile cuvenite. Să facem asta acum.

„Mijiţi-vă” toate simţurile din afară, întoarceţi-vă spre cele dinlăuntrul vostru ochiul luării-aminte şi priviţi: ce este acolo? Prima dată nu veţi vedea nimic - nu fiindcă nu ar fi nimic acolo, ci fiindcă sunt prea multe şi de toate, însă strâmbate şi rătăcesc într-o tulburare lipsită de rânduială. Ceaţa desparte de noi precum un zid

toate lucrurile şi le ascunde în sine: şi cel care priveşte înăuntrul său pentru prima dată vede că toate cele lăuntrice parcă sunt acoperite cu văl de întuneric. De asta puteţi să vă încredinţaţi îndată - dar nu încetaţi osteneala adâncirii în sine. Răbdaţi puţin şi veţi începe în scurtă vreme să desluşiţi, puţin câte puţin, cele ce se petrec înăuntrul vostru, la fel cum cel ce intră de afară într-o odaie întunecoasă începe, după ce a stat puţin înăuntru, să deosebească lucrurile.

Deci adânciţi-vă luarea-aminte şi priviţi: iată, lucrul ce vă preocupa s-a dus: în locul lui a venit altul, acesta a fost înlocuit pe dată de un al treilea: nici acesta n-a apucat să se arate bine, că îl împinge deoparte un al patrulea, care e alungat la rândul său de un al cincilea, şi aşa mai departe. Un gând este înlocuit în grabă de un altul şi asta aşa de repede, încât aproape nu putem să ne dăm seama de ceea ce a trecut prin capul nostru. Această continuă mişcare a gândurilor nu ne părăseşte nici măcar între două îndeletniciri, de pildă când trecem dintr-un loc în altul, ci şi în vremea lor, oricât de importante ar fi ele: şi în vremea rugăciunii din Biserică şi de acasă, şi în vremea citirii, şi chiar în timp ce cugetăm adânc. Este vorba de împrăştierea minţii şi de lipsa atenţiei concentrate, de care avem atâta de nevoie ca să ne cârmuim pe noi înşine, iată, puneţi lucru! acesta ca primă trăsătură a omului nostru lăuntric.

Este ceva care seamănă cu agitaţia fulgilor de zăpadă ce cad când suflă vântul sau cu cea a insectelor din aerul serilor de vară. Starea diametral opusă, pe care o găsim la sfinţi, este luarea-aminte a minţii, care nu îngăduie să intre ceva în cap şi să iasă din el după bunul plac, ci supune totul libertăţii şi conştiinţei, în care petrec Dumnezeu şi persoana care îl contemplă. Între aceste două extreme există felurite trepte ale sufletelor care se ostenesc în lupta cu gândurile şi râvnesc să aducă pace în ele.

Priviţi şi mai atent, şi veţi deosebi în voi înşivă, sub această învălmăşeală a gândurilor din minte, din voinţă, grija statornică pentru viaţa de zi cu zi, care, asemenea unui vierme, roade necontenit sufletul, îl goneşte pe om dintr-o osteneală în alta, mânându-l tot înainte prin nemulţumirea faţă de orice ar dobândi şi înfăţişându-i o sută de alte lucruri, pasămite dc neocolit atunci când face unul.

De la cea dintâi clipă când ne trezim din somn, grija ne împresoară sufletul şi nu ne lasă să şedem locului, nici să stăm de vorbă cum se cuvine, nici măcar să mâncăm în tihnă,, până ce adânca noapte nu ne doboară cu somnul, care la rândul lui este tulburat cu vise pline de griji. Această boală se numeşte grija de multe, ce roade sufletul cum roade rugina fierul. Pe aceasta s-o puneţi ca cea de-a doua trăsătură a ceea ce se petrece înăuntrul nostru. Însuşirea diametral opusă acesteia pe care o au

sfinţii este lipsa de griji deşarte care, de altfel nu este nepăsare, ci osteneală smerită, corectă, care stă în încredinţarea propriei sorţi în purtarea de grijă atotproniatoare a lui Dumnezeu, l-a mijloc se află lupta dintre îngrijirea de sine şi smerita încredinţare în purtarea de grijă a lui Dumnezeu însoţită de osteneala după putere.

Priviţi şi mai adânc, şi negreşit veţi vedea înăuntru un rob legat de mâini şi de picioare, tras încolo şi încoace împotriva voii sale, dar care în amăgirea de sine visează totuşi că se bucură de libertate deplină. Lanţurile acestui rob sunt alcătuite din împătimirile faţă de feluritele persoane şi lucruri care îl înconjoară, de care ne doare să ne despărţim singuri, precum şi când ni le răpesc alţii.

Peştele nimerit în undiţă, deşi înoată, n-o poate face mai mult decât îi dă voie firul de care este prins cârligul; pasărea din colivie, măcar că zboară şi umblă, n-o poate face dincolo de hotarele coliviei; şi împătimirile lasă sufletului libertatea de a face ce vrea atâta timp cât nu se atinge de obiectele lor - iar dacă se atinge de obiectele lor, sufletul nu mai are deloc stăpânire de sine şi cu cât sunt mai multe împătimiri cu atât este mai mic cercul libertăţii.

Cineva este câteodată legat cu totul şi nu poate să se mişte în nici o parte fără să-şi pricinuiască durere în alta. Omul care merge undeva prin pădure şi se încurcă acolo şi cu mâinile, şi cu picioarele şi cu hainele în iarba lipicioasă se simte legat, orice mădular şi-ar mişca; tocmai aşa se simte şi cel împătimit de multe lucruri materiale. Puneţi aceasta ca cea de-a treia trăsătură a stării noastră lăuntrice: împătimirea.

Însuşirea diametral opusă ei, pe care o găsim la sfinţi, este lepădarea de toate, libertatea inimii, neatârnarea lăuntrică. Între ele, mijlocul e alcătuit de osteneala slobozirii inimii de împătimiri.

Împrăştierea minţii, grija de multe şi împătimirea - şi încă n-am zis totul. Deşi ele lucrează înăuntrul nostru, totuşi plutesc încă la suprafaţa inimii. Aşadar, să pătrundem şi mai adânc spre inimă cu luarea noastră aminte şi să tragem cu urechea: ce se întâmplă acolo?

Ca să vă fie mai uşor, iată următoarea comparaţie: drumeţind prin munţi, cineva vede o peşteră a cărei intrare este acoperită de iarbă. Înăuntrul peşterii este beznă. Stând şi ascultând, aude acolo şuierat de şerpi, răgete şi scrâşnete de fiare sălbatice: iată zugrăvită aici inima noastră. Vi s-a întâmplat vreodată să observaţi mişcările ei? Încercaţi să faceţi asta măcar puţină vreme şi vedeţi ce se întâmplă acolo: aţi

avut neplăceri, v-aţi supărat; aţi suferit nereuşită, v-aţi întristat; v-a picat un vrăjmaş în gheare v-aţi aprins de pofta răzbunării; aţi văzut pe cineva cu care sunteţi de-o seamă ocupând un post mai înalt decât al vostru, aţi început să invidiaţi; v-aţi gândit la calităţile voastre, v-aţi îmbolnăvit de trufie şi dispreţ faţă de aproapele. Iar atunci dorinţa de a plăcea oamenilor, slava deşartă, pofta, iubirea de plăceri, lenea, ura şi celelalte lovesc inima rând pe rând într-un răstimp de numai câteva clipe. Toate acestea ies din inimă şi tot în inimă se întorc.

Nu degeaba unul dintre nevoitorii cu luare-aminte la sine a văzut inima omenească plină de şerpi otrăvitori, care sunt patimile. Când se aprinde o patimă e ca şi cum un şarpe ar ieşi din inimă şi, întorcându-se asupra ei ar răni-o cu colţii săi. Doare şi când şarpele se târăşte afară, doare şi când muşcă... Muşcând inima, se hrăneşte cu sângele ei şi se îngraşă; îngrăşându-se, devine mai otrăvitor, mai rău, tiranizând şi mai mult inima în care trăieşte. Aşa se întâmplă nu numai cu o patimă, ci cu toate, iar patimile nu trăiesc niciodată singure, ci totdeauna toate împreună, îmbrâncindu-se dar niciodată nimicindu-se una pe alta. Aşa este inima omului care slujeşte păcatului, oricine ar fi el.

Dimpotrivă, inima sfinţilor e liberă de patimi, altfel spus împodobită cu nepătimirea. La mijloc se află cei ce se luptă cu patimile şi cu poftele sub stindardul Domnului, al Judecătorului luptei duhovniceşti, înarmaţi cu toate armele Lui.

Ei, ce ziceţi? S-a mai subţiat bezna care acoperă lăuntrul nostru? Şi dacă s-a subţiat, spre bucurie s-a subţiat, ori spre amărăciune? Vai celor împrăştiaţi, robiţi grijii de multe, legaţi de cele simţite şi sfâşiaţi de patimi!... Dimpotrivă, fericite sufletele cu luare-aminte la sine, care se odihnesc în Dumnezeu, care s-au rupt de toate şi-au curăţit inima lor de patimi! Binecuvântate sunt şi ostenelile celor care, lăsând pierzarea celor dintâi, năzuiesc să urce la fericirea celei de-al doilea!

(Extras din cartea: Sfântul Teofan Zăvorâtul - Răspunsuri la întrebări ale intelectualilor 1)